

zében. Mármost a hiúság a művészek közös tulajdonsága, kiiktathatatlan, tehát meg kell tanulni, miként bánjunk vele. A távolság ráébresztett arra, hogy a hiúságot csak úgy ellensúlyozhatom, ha ironiámat bevetem önmagam ellen is. Mivel szarkasztikus ember lévén mérges a nyálam, sebeim hamarabb gyógyulnak, ha nem nyalogatom őket. Az önsajnálát, a fennkölt moralitásnak ez a legnyavalyásabb tünete, azok foglyává tesz, akiktől szabadulni szeretnék.

Odahaza túl szabad voltam, mert nem kötöttek a szinte kötelező normák – márpedig, Gombrowicz szerint, „*a túlméretezett szabadság gátolja a leginkább az író*”. Ezért megy tönkre a legtöbb író a száműzetésben, mert félve attól, hogy elsodorja a szabadságáradat, görcsösen kapaszkodik önmagába, a múltba, abba az egyetlen reménységbe, hogy visszaszerezheti a hazát. Ehhez azonban – még mindig Gombrowicz szerint – le kell mondania az énjéről, és valamiféle kollektivitásba kell kapaszkodnia, hogy elegendő erőt halmozhasson fel. De mihelyt lemond az énjéről, már csak bűvészkedhet, igazi író nem lehet. Szerencsére nekem odahaza a túl sok szabadsághoz nem adott meg valamiféle kollektivitás mentőkötele, így hát külföldön sem tápláltam nosztalgiát iránta; akkorát lélegeztem ebben a másféle képpen túlméretezett szabadságban, mint hogyha mély vízből bukkantam volna fel. Magammal vittem, csempész módján, a múltamat: meghalt feleségemnek és meghalt anyámnak a börtönbe írott leveleit, vécepapíron szabadlábba küldött verseimet (azt terveztem, hogy Berlinben írom meg börtönmemoárjaimat), és heteken át bögttem a holtak birodalmának dokumentumait böngészve. Ennek a késői gyásznak a rohamai is csak szabadságomat növelték. Az idő távlatához a tér távlata társult, és a messzelátó mindkét csövén át egy letiport, és letiportságához bensőleg igazodó, nyomorultságához nyomorodó országot láttam. Innen kiszabadulni annyit jelent, mint megszabadulni. Másrészt – Gombrowiczsal ellentétben – első pillanattól tudtam, hogy visszatérek, mert ezt követeli tőlem életem kontinuitása. A túlméretezett emigrációs szabadság, mely megriasztja a hazai szokás- és értékrendhez cövekelt írókat, engem arra csábított, hogy elegendő fölösleget akumuláljak belőle, szűkebb esztendőkre.

Jeney Zoltán

MAJD, HA LEÍRÓK, ELJÖVÖK

Szövegértelmezési változatok egy talányos elképzelésre, amely – baráti jó tanácsnak szánva – az improvizációval kapcsolatban hangzott el 1970-ben.

1. változat: konstruktív(ista) kísérlet

1 2 3 4	Majd, ha leírók, eljövök.
1 2 4 3	Majd, ha eljövök, leírók.
1 3 2 4	Majd leírók, ha eljövök.

1 3 4 2	Majd leírátok, eljövök, ha
1 4 2 3	Majd eljövök, ha leírátok.
1 4 3 2	Majd eljövök, leírátok, ha
2 1 3 4	Ha majd leírátok, eljövök.
2 1 4 3	Ha majd eljövök, leírátok.
2 3 1 4	Ha leírátok, majd eljövök.
2 3 4 1	Ha leírátok, eljövök majd.
2 4 1 3	Ha eljövök, majd leírátok.
2 4 3 1	Ha eljövök, leírátok majd.
3 1 2 4	Leírátok majd, ha eljövök.
3 1 4 2	Leírátok majd, eljövök, ha
3 2 1 4	Leírátok, ha majd eljövök.
3 2 4 1	Leírátok, ha eljövök majd.
3 4 1 2	Leírátok, eljövök majd, ha
3 4 2 1	Leírátok, eljövök, ha majd
4 1 2 3	Eljövök, majd, ha leírátok.
4 1 3 2	Eljövök, majd leírátok, ha
4 2 1 3	Eljövök, ha majd leírátok.
4 2 3 1	Eljövök, ha leírátok, majd
4 3 1 2	Eljövök, leírátok majd, ha
4 3 2 1	Eljövök, leírátok, ha, majd

I. változat: Double; subarealizmus: mondókarészletek és szólásmondások felhasználásával

Egy, kettő, három, négy
Ökör bika hová mégy?
Majd, ha leírátok, eljövök.

Egy, kettő, négy, három
Szőlőhegyen dínomdánom.
Majd, ha eljövök, leírátok.

Egy, három, kettő, négy
Oda bizony be nem mégy!
Majd leírátok, ha eljövök.

Egy, három, négy, kettő
Te lennél a fészekmentő?
Majd leírátok, eljövök, ha

Egy, négy, kettő, három
Sajnálom, de nem bánom.
Majd eljövök, ha leírátok.

Egy, négy, három, kettő
Égő csipkebokor vessző.
Majd eljövök, leírátok, ha

Kettő, egy, három, négy
Te vagy itt az akadék.
Ha majd leírátok, eljövök.

Kettő, egy, négy, három
A nyakába vasjárom.
Ha majd eljövök, leírátok.

Kettő, három, egy, négy
Sajtárból dézsába lép.
Ha leírátok, majd eljövök.

Kettő, három, négy, egy
Minden része vízen megy.
Ha leírátok, eljövök majd.

Kettő, négy, egy, három
Csacsi ül a számaón.
Ha eljövök, majd leírátok.

Kettő, négy, három, egy
Két rossz közül a kisebbet.
Ha eljövök, leírátok majd.

Három, egy, kettő, négy
Csak egy vasat találnék.
Leírátok majd, ha eljövök.

Három, egy, négy, kettő
Hasa feneketlen teknő.
Leírátok majd, eljövök, ha

Három, kettő, egy, négy
Te sem idevaló légy!
Leírátok, ha majd eljövök.

Három, kettő, négy, egy
Ugrál, mint a vörösbegy.
Leírátok, ha eljövök majd.

Három, négy, egy, kettő
Buta, mint a sötét felhő.
Leírátok, eljövök majd, ha

Három, négy, kettő, egy
Hogy a kakas csípje meg!
Leírájátok, eljövök, ha majd

Négy, egy, kettő, három
Iszki duszki télen-nyáron.
Eljövök, majd, ha leírájátok.

Négy, egy, három, kettő
Te sötétben hegedülő.
Eljövök, majd leírájátok, ha

Négy, kettő, egy, három
Ajlom, bájlom czinczidálom.
Eljövök, ha majd leírájátok.

Négy, kettő, három, egy
Olyan, mint a pöfeteg.
Eljövök, ha leírájátok, majd

Négy, három, egy, kettő
Jár a szája, mint kereplő.
Eljövök, leírájátok majd, ha

Négy, három, kettő, egy
Ez kell nekem, meg a meggy.
Eljövök, leírájátok, ha, majd

2. változat: imamalom, enjambement-ok

Majd, ha leírájátok, eljövök,
Eljövök, majd, ha leírájátok,
Leírájátok, eljövök majd, ha
Ha leírájátok, eljövök majd,

Eljövök, ha leírájátok, majd
Leírájátok majd, ha eljövök,
Majd leírájátok, eljövök, ha
Ha eljövök, majd leírájátok,

Leírájátok, ha eljövök majd,
Majd eljövök, ha leírájátok,
Eljövök, leírájátok majd, ha
Ha majd leírájátok, eljövök,

Eljövök, ha majd leírók,
Majd leírók, ha eljövök,
Leírók majd, eljövök, ha
Ha eljövök, leírók majd,

Majd, ha eljövök, leírók,
Leírók, eljövök, ha majd
Eljövök, majd leírók, ha
Ha leírók, majd eljövök,

Leírók, ha majd eljövök,
Eljövök, leírók, ha, majd
Majd eljövök, leírók, ha
Ha majd eljövök, leírók,
Ha, ha...

Haha mamajd leleírók, eleljövök,
Eleljövök, haha mamajd leleírók,
Leleírók, mamajd eleljövök, haha
Haha eleljövök, leleírók mamajd,
Mamajd, haha eleljövök, leleírók,
Leleírók, eleljövök, haha mamajd,
Mamajd eleljövök, leleírók, haha
Haha mamajd eleljövök, leleírók,
Hahahaha...

Hahahaha mamamajd lelelele elelelel,
Elelelel, hahahaha mamamajd lelelele,
Lelelele mamamajd elelelel, hahahaha
Hahahaha elelelel, lelelele mamamajd
Mamamajd, hahahaha elelelel, lelelele
Lelelele elelelel, hahahaha mamamajd
Mamamajd elelelel, lelelele, hahahaha
Hahahaha mamamajd elelelel, lelelele
Hahahaha hahahaha...

Hahahahahahahaha lelelelelelelele,
Elelelelelelelele, mamamamamamajd,
Mamamamamamajd elelelelelelelele,
Lelelelelelelele, hahahahahahaha
Hahahahahahaha eleleleleírók,
Mamamamamamajd leleleleljövök.

3. változat: csakis személyesen

Majd, ha leíráatok, eljövök
Durkó Zsolt

Majd Zsolt leíráatok, ha Durkó eljövök.
 Ha Durkó eljövök, leíráatok Zsolt majd.
 Leíráatok majd Zsolt, Durkó eljövök, ha
 Eljövök, ha Durkó Zsolt majd leíráatok.
 Durkó, eljövök, ha majd leíráatok Zsolt.
 Zsolt, leíráatok, majd eljövök, ha Durkó.

4. változat: nyolcütemes, hangsúlyos

Le, jötök, jáel, Zsolt, vökZsolt, Zsolt, vöktok, eljá,
 TokZsolt, elha, Dur, vökDur, vökír, hatok, lejő, háír,
 tokjó, tokvök, leel, kóle, kókó, tok, hajő, hael,
 Tok, elmajd, tokjó, tokle, tokle, já, írha, leha,
 Leha, vöktok, ha, tokle, írle, vökle, leDur, jőmajd,
 ír, májdkó, írZsolt.

5. változat: négyütemes, szintén hangsúlyos (sűrítés!)

uhklís	ufor	vdhaej	ájlólt
hafeó	ooró	táa	akvre
óvjttják	jkl	klerjral	kz
zkaő	zkáo	usí	evölt
kójkzl	koak	dkr	keu
ölok	juek	ll	mt
hk	kt	jőa	ólzhr
zlee	vekszr	dájöm	auet
roraj	tíle	soal	eóhj
kole	afs	ujkl	tkoku
kakr	sm	jd	m-

6. változat: szelíd módosítás enyhén időmértékes irányban

Majd / el jő / vök hale / ír já / tok
 Ha / já jő / tok leel / ír majd / vök
 Le / majd ha / vök jőto / kír el / já
 El / já le / tok haök / ír majd / jöv

7. Utolsó értelmezési lehetőség: immár prózában

uhklfsuorvdhaejájlólthafcooorótáaakvreóvjjákklkerjalkzzkaözkáousfevöltkójklk
oakdkrkeuölokjueklmthkkjőaözlhrzleevekzsrđájőmauetrorajűlesoaleöhhjkoleaisujkl
kokukakrsmjdm

NB. 1970 decemberében Durkó Zsolttal futottam össze. Kérdésére – „ezer éve nem láttalak, hogy vagy, mit csinálsz?” – az ez idő tájt elkezdett improvizálási gyakorlatoktól föllelkesülve szívélyesen és kíváncsiságtól sem mentesen invitáltam, hogy hallgassa meg valamelyik következő improvizációnkat. Durkó, mint aki karót nyelt, a következőt válaszolta: „Majd, ha leírjátok, eljövök.” Megvallom, hogy ennek a mondatnak az értelmét – különösen az improvizációval összefüggésben – azóta sem sikerült megfejtenem. A fenti értelmezések is csak szerény kísérletnek tekinthetők az Új Zenei Stúdió alakulásának 20. évfordulója alkalmából, 1990 decemberében.

Lator László

SZABAD VERS

át megint a tiszán a gyengén remegő hidon át a nyárfás fűzfás bokros szakadékos par-
ton át az üresen a senkiföldjén záhony csap közt át a határon negyvenöt éve csak egy-
szer hatvannegyben be a birodalomba vonattal csak hogy lássam a veszített földet leg-
alább a zsíros-vastag vodka- mahorkaszagban fulladozó csapatot mert aztán munkács
fele már besötétült vereckét inkább csak kitaláltam akkor húsz esztendeje volt hogy
jöttem haza tél elején bresztlitovszkból ahol én is lám megköthettem a békét vonat-
tón és ütközőn lunyinec sztrij lvov már téli hidegben a véletlen mondhatni hogy csoda
folytán szélnék eresztett hadifogolynak nem járt a vagon a fülke vereckétől mégis csak
bent a vagonban magyar volt tán a kalauz beeresztett ott a találkozás a negyvennégy-
ben kollektív bűnösökként elhajtott magyarok akkor szabadult maradék csapatával
ott volt alig ismertem rá esgyé a szép ini bátyja osztálytársam később halva találásuk a
vérke jegébe fagyva mocskos tetves kúnjában felnőt már nem gyerekarcú ember ki
halt meg hol hogyan és ki bírta ki mégis szolyva szambor járvány éhség nagy hideg
volt gyalog a hóban a jégben három napi élelemmel ki tudja merre kanyargott fagyva
apadva a honhagyók menete egy éjszaka bátyuban nyestééknél szakaszvezető volt rok-
kant rögtön eljöhett a sorakozókor megettük a nagy tál mocskoslaskát megaludtunk
nyilván otthagytuk a tetveinket bátyu beregszász nagyborzsova nagymuzsaly bene új-
lak tiszaujhely fancsika sásvár fancsika péé szegény megijedt a katonaruhámtól szőlős
aztán át a határon a túron a hálisstennek félig száraz medren mindig egyenest csak a
töltést azt kerülje mert lóháton járnak s rögtön lónek a menekülőre végül irányt vesz-
tettem csak felmentem a gátra át a hidon be a házba megvan nemrég láttam innen
persze ezúttal benyitottam hogy milyen ország ez kérdeztem a ráncos anyókat ma-